

культурної рефлексії. Виставка стає маніфестом того, що справжня палітра митця формується духом місця та народними традиціями, переосмисленими через призму сучасного дизайну.

Література:

1. Меморіальний музей І. Ю. Рєпіна : веб-сайт. URL: <https://repin.in.ua/uk/memorialnyi-muzeu-iyu-terpina> (дата звернення: 31.03.2026).

2. Україна в творчості Іллі Рєпіна / Країна_Z. 2024. URL: <https://www.krainaz.org/202403/952-repin> (дата звернення: 31.03.2026).

3. «Запорожці пишуть лист турецькому султану»: 8 цікавинок про картину-символ / <https://www.google.com/search?q=Ukrainky.com.ua>. URL: <https://ukrainky.com.ua/zaporozhcz-pyshut-lyst-tureczkomu-sultanu-9-czikavynok-pro-kartynu-symvol/> (дата звернення: 31.03.2026).

4. Картина Рєпіна І. Ю. – все про велике полотно / «Бурштин України» : блог. URL: <https://ukrburshtyn.com/ua/blog/vse-o-velikom-polotne-i-e-repina.html> (дата звернення: 31.03.2026).

5. Ілля Рєпін: закоханий в Україну – 173 роки від дня народження Іллі Рєпіна / Міжнародна громадська організація «Українська ініціатива» : веб-сайт. URL: <https://www.ukrajinci.cz/krouzky-projekty/ukrajinska-skola+c12/173+a10026.htm> (дата звернення: 31.03.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-618-1-68>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ МИСТЕЦЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР (ДРУГА ПОЛОВИНА 1960-Х – ПОЧАТОК 1980-Х РР.)

Малежик Д. І.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

*Військовий інститут телекомунікацій інформатизації
імені Героїв Крут
м. Київ, Україна*

Питання формування національної еліти, яка впливає на громадсько-політичне та культурне життя держави, була актуальним у всі періоди української історії. Не був винятком і період загострення кризи радянського ладу другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр. З одного боку, це час посилення ідеологічного тиску та русифікації,

з іншого – період активного інституційного розвитку системи вищої мистецької освіти, яка мала забезпечити суспільство кваліфікованими кадрами мистецької інтелігенції. У цей період мистецька освіта виступала одним із механізмів відтворення творчої інтелігенції як специфічної соціально-професійної групи, інтегрованої у державну модель культурного будівництва. Водночас зберігалися елементи професійної підготовки, успадковані від попередніх періодів, що створювало певні суперечності в розвитку художньої освіти.

Мистецька освіта в Україні формувалася як багаторівнева система, яка включала початкову спеціалізовану підготовку, середню спеціальну та вищу школу, забезпечуючи безперервність професійного становлення митця. Вона остаточно сформувалась в усіх регіонах УРСР у 1970-80-ті рр. [1, с. 64]. Разом з тим, у радянських умовах ця система була підпорядкована загальній логіці державного контролю над освітнім і культурним простором.

У зазначений період підготовка кадрів здійснювалася в консерваторіях (Київській, Львівській, Одеській), художніх та театральних інститутах, а також в інститутах культури, мережа яких поступово розширювалася. Радянська влада розглядала мистецтво як потужний інструмент ідеологічного впливу на маси, тому до підготовки майбутніх митців ставилися надзвичайно серйозні вимоги. Згідно з офіційною доктриною, випускник мистецького вишу мав бути не лише талановитим творцем, але й свідомим провідником комуністичної ідеології у руслі «соціалістичного реалізму» [3, с. 64–65]. Ідеологічний контроль став визначальним чинником підготовки кадрів. Партійні органи здійснювали жорстку цензуру творчих робіт, а викладачі та студенти мусли демонструвати відданість офіційній доктрині. Це проявлялося в обов'язковому виконанні державних замовлень через Художній фонд УРСР, де майбутні митці брали участь у створенні агітаційних полотен, оформленні палаців культури та меморіалів.

Навчальні плани вищих мистецьких навчальних закладів (ВМНЗ) цього часу відзначалися жорсткою централізацією та обов'язковою наявністю значного блоку суспільно-політичних дисциплін: історії КППС, марксистсько-ленінської філософії, наукового комунізму тощо. Проте, незважаючи на ідеологічні рамки, фахова підготовка (виконавська, художня, акторська майстерність) залишалася на стабільно високому рівні завдяки збереженню традицій класичної академічної школи та відданості викладацького складу [2, с. 68].

Попри ідеологічні перешкоди, важливим аспектом цього періоду є формування нової генерації української мистецької інтелігенції. У другій половині 1960-х років, на хвилі інерції «відлиги», в студентському середовищі ВМНЗ ще відчувалися національно-культурні віяння. Проте, з початком 1970-х років, з приходом до влади

В. Щербицького та керівника ідеологічним сектором В. Маланчука, контроль за «націоналістичними проявами» значно посилювався [4, с. 43–44]. Багато талановитих випускників змушені були балансувати між творчими амбіціями, національною ідентичністю та вимогами партійної цензури. Водночас вища мистецька освіта була тісно пов'язана з творчими спілками – Спілкою художників України, Спілкою композиторів України, Спілкою архітекторів України, що давало прямий шлях до професійної діяльності. До того ж, важливою перевагою художньої освіти є розвиток уяви та креативності митців [5, с. 102]

Окрім академічних ВМНЗ, значну увагу держава приділяла підготовці кадрів для культурно-освітньої роботи (інститути культури). Їхнім завданням було забезпечення клубів, будинків культури та бібліотек фахівцями, здатними організовувати масове дозвілля трудящих. Хоча ця ланка вважалася менш «елітарною», ніж консерваторії чи художні академії, вона відігравала ключову роль у формуванні низового шару культурної інтелігенції в регіонах УРСР [1, с. 65].

Окрім, але не менш важливим напрямом, була підготовка літературних кадрів. Інституційні засади системи виховання радянських письменників в УРСР були закладені ще в повоєнні роки (1945–1953 рр.) [2, с. 148], а в 1960–1980-х роках вона набула сталого та жорстко контрольованого характеру. Формування літературної інтелігенції відбувалося переважно на базі філологічних факультетів державних університетів та педагогічних інститутів, через функціонування літературних гуртків, студій та об'єднань при редакціях літературних журналів і газет, активну роботу письменників старшого покоління з письменниками-початківцями, а також шляхом цільового направлення талановитої молоді до Літературного інституту імені О. Горького в Москві. До майбутніх літераторів висувалися чи не найсуворіші ідеологічні вимоги, оскільки література вважалася «передовим краєм» ідеологічного фронту.

Таким чином, підготовка інтелігенції через систему вищої мистецької освіти в УРСР у 1960-х – на початку 1980-х років виконувала подвійну функцію. Вона була ефективним механізмом радянської держави для продукування ідеологічно лояльних кадрів, але водночас залишалася осередком формування високого професіоналізму. За ці роки було підготовлено плеяду видатних митців, які вже в умовах незалежної України, стали фундаторами нового національного мистецького простору.

Література:

1. Волков С. Ретроспекції мистецької освіти в українському суспільстві ХХ–ХХІ століття. *Культурологічна думка*. 2012. № 5. С. 56–66.

2. Малезик Д. І. Створення системи підготовки письменницьких кадрів в УРСР у 1945–1953 рр. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 6. Історичні науки* : збірник наукових праць. Вип. 7. 2010. С. 147–153.

3. Пічкур М. О. Образотворча підготовка студентів мистецьких спеціальностей у закладах вищої освіти: монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 270 с.

4. Українське суспільство в 1960–1980-х рр. Історичні нариси / відп. ред. В. Даниленко. Київ : Інститут історії України НАН України, 2022. 959 с.

5. Яланський А. В. Вища художня освіта на цивілізаційному перехресті: творчо-особистісні та суспільні потреби. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 2. С. 100–105.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-618-1-69>

ДЕРЖАВНА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ 1918 РОКУ: ЗДОБУТКИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Панасюк Р. П.

кандидат історичних наук, викладач-методист

Романюк О. В.

*викладач-методист, заступник директора,
ВСП «Оптико-механічний фаховий коледж
Київського національного університету імені Тараса Шевченка»,
України
м. Київ, Україна*

Українська Центральна Рада, гетьман Павло Скоропадський, Директорія вважали відродження української мови одним з головних пріоритетів. Але найбільших успіхів було досягнуто за доби гетьманату. Відносна економічна стабільність дала змогу профінансувати в культурній галузі ряд проектів та значно українізувати освіту. Водночас українські діячі, представники соціалістичних партій, часто звинувачують Павла Скоропадського у політиці русифікації. Наприклад, Український Національний Союз звинувачував гетьмана в тому, що він «припиняє діяльність «Просвіт», українські діячі, а то